

Beleid Openbare ruimte

Buitengewoon groen

Inhoudsopgave

Inleiding	3
1 De openbare ruimte anno 2020	4
1.1 Waarom herijking beleidsplan openbare ruimte (VBOR 2014)	4
1.2 Hoe willen we dit gaan aanpakken	4
1.3 Wat vind je in dit beleid	5
2. Trends en ontwikkelingen in de openbare ruimte	6
2.1 Trends en ontwikkelingen	6
2.2 Relatie met andere beleidsvelden	7
3 Wat willen we bereiken met het beheer van de openbare ruimte?	9
3.1 Doelstellingen	9
3.2 Waarden openbare ruimte	12
3.3 Afwegingsmatrix doelen – waarden	13
4 Ontwikkelingsmodel	15
4.1 Hoe beheren we nu de openbare ruimte in Gorinchem?	15
4.2 Hoe willen we gaan beheren?	15
4.3 Financiële middelen	16
4.3.1 Het proces	16
4.3.2 Aansluiting met stedelijke ontwikkeling	16
4.3.3 Aansluiting met de Buitendienst	17
4.3.4 Beschikbaar stellen van budgetten	17
4.4 Welke sturingsinstrumenten willen we gaan gebruiken?	17
5 Van Strategie naar uitvoering: uitwerking sturingsinstrumenten	18
5.1 Integrale aanpak - beheertafel	18
5.2 Assetmanagement	18
5.2.1 Waarom Assetmanagement	18
5.2.2 Wat is de methodiek nou precies (Assetmanagement)	18
5.2.3 Toegevoegde waarde van Assetmanagement	19
5.2.4 Wat levert het ons op?	20
5.3 Participatie	20
BIJLAGEN	21
1 Organisatie	21
1.1 Rollen en verantwoordelijkheden in de Assetmanagement organisatie	22
1.2 Beheer openbare ruimte in de organisatie	22
1.3 Beheerplan en besluitvormingsproces	24
2 Van oude naar nieuwe beheerorganisatie en werkwijze	27
3 Begrippenlijst	28
4 Rollen en verantwoordelijkheden	29
5 Areaal op hoofdlijnen	30

Inleiding

Onze woon- en leefomgeving moet veilig voelen, ons uitnodigen om naar buiten te gaan en om ontmoetingen aan te gaan. We gebruiken de openbare ruimte als verblijfs- en ontmoetingsplaats, als een plaats om te spelen, te sporten en om te recreëren maar ook om ons van A naar B te begeven, op weg naar school, werk of anderszins. Door bewust te kiezen voor een bepaald type beheer en door te sturen op het gebruik en de inrichting van de openbare ruimte kan de aantrekkelijkheid van de stad worden beïnvloed. De fysieke structuur van de stad is verweven met de sociale structuur van de stad: het bevestigt wie er woont, wie er gebruik van maakt en maakt ook verschillende belangen zichtbaar.

De maatschappij en de politiek vragen om meer transparantie en verantwoording voor het gevoerde gemeentebeleid. Inwoners hebben en krijgen een steeds grotere invloed op het beheer van de openbare ruimte. Omstandigheden veranderen in de tijd. Dit vraagt om een aanpak die verder gaat dan een technische, voornamelijk op beeldkwaliteit gestoelde benadering van het onderhoud.

Dit beleidsplan beheer openbare ruimte geeft aan hoe wij gaan inspelen op de ontwikkelingen in de maatschappij en in de organisatie.

Het beleidsplan openbare ruimte 2021-2025 is voor de komende vier jaar de leidraad voor gestructureerd en planmatig beheer van de openbare ruimte in de gemeente Gorinchem.

Dit plan biedt inzicht in de werkwijze waarop wij de openbare ruimte willen gaan beheren en onderhouden, zodat nieuwe ontwikkelingen, projecten, activiteiten in (en vanuit) de buurt e.d. afgestemd kunnen worden met elkaar zowel intern als extern.

1 De openbare ruimte anno 2020

Wie vanuit de lucht naar Gorinchem kijkt, ziet groen, bomen, straten, water en bebouwing. Het is het samenspel tussen de openbare ruimte en de bebouwing die structuur geeft aan de stad door middel van wegen, waterlopen, bomen en parken. Voor een belangrijk deel is deze structuur historisch gegroeid.

De openbare ruimte is vooral gebruikruimte voor de inwoners van de stad. Ze is daarnaast belangrijk als herkenningspunt en bepaalt mede de identiteit van de stad. Tenslotte vertegenwoordigt de openbare ruimte een economische waarde.

Wij beheren vanuit de gedachte dat de buitenruimte van ons allemaal is. Alle ingrepen, activiteiten, plannen en ambities dragen bij aan de leefbaarheid in de wijken: echt groen, waterrijk, toegankelijk, kindvriendelijk, veerkrachtig en schoon en veilig.

1.1 Waarom herijking beleidsplan openbare ruimte (VBOR 2014)

In de afgelopen jaren volgen de ontwikkelingen zich in een razendsnel tempo op. Ontwikkelingen op het gebied van duurzaamheid (klimaatadaptatie, circulaire economie enzovoort), mobiliteit, op sociaal maatschappelijk vlak en wonen zorgen er voor dat de kijk op de openbare ruimte rap verandert. Om mee te bewegen met deze ontwikkelingen is het noodzakelijk om flexibiliteit in te bouwen in de manier waarop de openbare ruimte wordt onderhouden. Ruimte creëren voor inbreng van inwoners en andere belanghebbenden en ze eerder bij de voorbereiding van projecten betrekken. Deze vorm van participatie betekent dat we als organisatie maatwerk moeten kunnen leveren; immers de behoefte van de inwoners in wijk A kan verschillen van de behoefte in wijk B.

Doordat een aantal voorzieningen hun einde levensduur hebben bereikt (riolering) biedt deze herijking tevens kansen om projecten in de openbare ruimte integraal aan te pakken.

1.2 Hoe willen we dit gaan aanpakken

De aanpak per discipline laten we los; we gaan de diverse separate uitvoeringsplannen (wegen, riolering en groen) samenvoegen tot één integrale samenhangende planning. De integrale planning komt tot stand via de beheertafel, een platform waarbij alle disciplines die een taak of rol hebben in de openbare ruimte aan deelnemen. De beheertafel gaan we ook inzetten om gebiedsvisies en wijkplannen voor te bereiden en op te stellen. Om de beheertafel goed te laten functioneren gaan we werken op basis van Assetmanagement. Dit is een methode om risico's die kunnen optreden in het beheer van de openbare ruimte in beeld te brengen, te prioriteren en te beheersen.

Naast de interne integrale aanpak via de beheertafel gaan we ook de stad, de wijk in. Via wijktafels worden wijkvisies en wijkplannen ontwikkeld samen met inwoners en andere partners in de wijken zoals wooncorporaties, welzijnsorganisaties en politie.

Tenslotte willen we ook de focus van het beheer van de openbare ruimte verschuiven van het vooral in stand houden van de bestaande openbare ruimte op basis van beeldkwaliteit naar het middels beheer bijdragen aan andere maatschappelijke uitdagingen die op ons afkomen. Voorbeelden hiervan zijn de toenemende druk op de openbare ruimte als gevolg van de groei van de stad (het bebouwen van open plekken in de stad waardoor er minder openbare ruimte in de wijken is), de gevolgen van de klimaatverandering en de vraag van bewoners en ondernemers om meer ruimte voor eigen initiatieven in de openbare ruimte.

Alleen door de combinatie van de uitvoering van de beleidsagenda's en toekomstgericht beheer kunnen de uitdagingen efficiënt worden aangepakt, zeker in een tijd dat de financiële middelen voor zowel nieuwe ontwikkelingen als beheer onder druk staan.

1.3 Wat vind je in dit beleid

Dit beleid bevat beleidsmatige strategische onderdelen die de basis vormen voor de uitvoering. Deze uitgangspunten zijn:

1. Openbare ruimte als beleid om doelstellingen van Gorinchem te behalen
2. Bewustwording en nieuw beeld creëren.
3. Gebruiker centraal
4. Anders Werken

We gaan dieper in op de trends en ontwikkelingen die van belang zijn voor het beheer van de openbare ruimte. We beschrijven de doelen die we met het beheer van de openbare ruimte nastreven en leggen verband met de verschillende beleidsagenda's. We beschrijven op welke wijze wij nu de openbare ruimte beheren en hoe we willen gaan beheren, welke financiën benodigd zijn en welke sturingsinstrumenten wij willen gaan inzetten om onze doelen te bereiken.

We werken we de methodiek, de rollen en verantwoordelijkheden en het proces om van de bestaande naar de nieuwe werkwijze te komen verder uit.

2 Trends en ontwikkelingen in de openbare ruimte

Allerlei verschillende externe ontwikkelingen zorgen momenteel voor een verschuiving van rationeel beheer naar meer flexibel beheer (slim beheer). De komende jaren staat de gemeente voor de grote opgave om de mobiliteits-, klimaat-, woon-, sociale- en duurzaamheidsdoelstellingen te realiseren.

2.1 Trends en ontwikkelingen

Het gaat dan onder meer om de volgende ontwikkelingen:

De **klimaatopgaven** vragen om klimaat actief en duurzaam beheer van de openbare ruimte.

Een **intensiever gebruik** van de openbare ruimte vraagt om een ander beheer. De stad is gegroeid en de druk op de bestaande openbare ruimte neemt toe;

De vraag om **maatwerk** neemt toe. De ene wijk is de andere niet en vraagt dus ander beheer, met andere accenten; Bewoners en bedrijven vragen meer ruimte (en krijgen meer invloed) om te **participeren** in het beheer van de openbare ruimte of de openbare ruimte te gebruiken voor hun activiteiten. Dat participeren heeft zowel betrekking op het meedenken over de keuzes die worden gemaakt alsook om het meedoen met het beheer; Er wordt meer aandacht gevraagd voor **ontwikkeld beheer**, waarbij met het beheer van de openbare ruimte wordt ingespeeld op nieuwe ontwikkelingen zoals toenemende wateroverlast, hittestress en de gevolgen van de vergrijzing van de bevolking.

Het onder druk zetten van de **biodiversiteit**. De grootste natuurwaarden van Nederland vinden we weliswaar in natuurgebieden maar steeds duidelijker wordt ook dat steden op een eigen wijze kunnen bijdragen aan het stoppen van de teruggang van de biodiversiteit.

Klimaatactief en duurzaam beheer van de openbare ruimte

De klimaatverandering heeft veel effect op de openbare ruimte. Hittestress en droogte nemen toe in warme perioden en het aantal zware buien neemt toe. Dit vraagt om aanpassing van de openbare ruimte en een ander beheer. Bij het beheer van de openbare ruimte kan worden ingespeeld door te zorgen voor voldoende afvoer- en buffercapaciteit voor regenwater. Ook kan het beheer worden ingezet op de ontwikkeling en het behoud van bomen in de stad. De bomen leveren belangrijke ecosysteemdiensten voor de stad, zoals het temperen van hitte op warme dagen.

Intensiever gebruik van de openbare ruimte

De openbare ruimte van Gorinchem wordt steeds intensiever gebruikt. Het aantal evenementen groeit en bewoners gebruiken de openbare ruimte steeds meer om te verblijven. Dit geldt vooral voor de Binnenstad en Buiten de Waterpoort. Dit intensievere gebruik vraagt meer en ander beheer van de stad.

Meer vraag om maatwerk

Zoals we in de inleiding bij dit hoofdstuk al aangeven vindt het beheer van de openbare ruimte nu voor het grootste deel plaats door rationeel beheer gericht op een vastgesteld kwaliteitsniveau. Steeds meer blijkt dat de ene wijk de andere niet is. Speelt de kwaliteit van het aanwezig groen in de ene wijk een belangrijke rol voor de beleving van de bewoners, in een andere wijk zijn andere aspecten belangrijker bijvoorbeeld, de afweging openbaar groen vs. parkeergelegenheid. Dit vraagt om meer maatwerk per wijk, afgestemd op de prioriteiten die voortkomen uit vragen en verzoeken uit de verschillende buurten. Maatwerk dat soms schuurt met een efficiënte bedrijfsvoering. Een belangrijke uitdaging dus voor het toekomstig beheer van de openbare ruimte om hier de juiste balans in te vinden.

Een groeiende vraag naar ruimte voor participatie van bewoners en bedrijven

Participatie van bewoners en bedrijven in het beheer van de openbare ruimte is niet nieuw. We zien dat de wens om zelf meer vorm te geven aan de directe leefomgeving groeit. We stimuleren initiatieven van buitenaf omdat het de sociale samenhang en de betrokkenheid van bewoners bij de eigen woonomgeving vergroot. Ook kan participatie in het beheer van de openbare ruimte extra kwaliteit toevoegen die we als gemeente met onze financiële middelen niet kunnen bieden.

Van in stand houden van de openbare ruimte naar ontwikkelend beheer

Door de veranderde financiële omstandigheden verandert ook de financiële ruimte voor nieuwe investeringen. Daar staat tegenover dat er ontwikkelingen op ons afkomen die vragen om aanpassingen aan de openbare ruimte, bijvoorbeeld:

- Een ander gebruik van de openbare ruimte als gevolg van een veranderende maatschappij. De vergrijzing en veranderende leefstijlen leiden tot een ander gebruik van de openbare ruimte;
- Hittestress en wateroverlast als gevolg van klimaatverandering;
- Een toenemend aantal plagen en ziektes (eikenprocessierups, essentakkensterfte, overlast van luizen, ganzenoverlast).
- Wettelijke ontwikkelingen hebben invloed op en beheer en de inrichting. Bijvoorbeeld het verbod op inzet chemische bestrijdingsmiddelen.

Technische noodzaak

Naast de hierboven beschreven ontwikkelingen is er sprake van een piek in het vervangen van rioleringen: een deel van het stelsel heeft het eind van de technische levensduur bereikt en zal moeten worden vervangen. Dit zijn forse ingrepen in de openbare ruimte die hoge investeringen zullen vragen maar die tevens de mogelijkheid bieden om belangrijke ontwikkelingen in te openbare ruimte mee te nemen.

De noodzaak om binnen het beheer in te spelen op nieuwe ontwikkelingen of slimme combinaties te zoeken van investeringen en planmatig onderhoud is uit oogpunt van kosten efficiënt werken essentieel. Ook is het noodzakelijk om steeds meer beheerbewust te ontwikkelen, rekening houdend met de toekomstige beheer-consequenties van nieuwe investeringen.

In het kader van groot onderhoud is veel mogelijk als er slimme combinaties van beheer en ontwikkeling worden gezocht. Als een weg helemaal op de schop gaat om het riool te vervangen, dan kunnen ook meteen maatregelen worden genomen om bijvoorbeeld wateroverlast tegen te gaan of een oversteekknelpunt aan te pakken. Daarbij wordt werk met werk gemaakt en worden subsidies benut om een plus te realiseren. Een verschuiving naar beheren met een ontwikkelende bril op is dan ook noodzakelijk en vraagt om een ander beheer van de openbare ruimte.

2.2 Relatie met andere beleidsvelden

In de strategische agenda 2019 - 2032 “samen maken we de stad” zijn zeven thema’s benoemd waarlangs de stad zich wil gaan ontwikkelen. Per thema zijn meerdere opgaven geformuleerd, die vervolgens door het college zijn geprioriteerd waardoor duidelijk is wat het meest belangrijk is om verder te bouwen aan Gorinchem als krachtige stad op weg naar 2032. De nadere uitwerking van de verschillende opgaven heeft vanzelfsprekend ook een impact op de openbare ruimte en wordt meegenomen bij de integrale afweging binnen het beheer van de openbare ruimte.

Duurzaamheid

Op het gebied van duurzaamheid sluiten we aan op het beleidsplan Duurzaamheid 2017-2021 en de Regionale Energiestrategie (RES). Hierin is aangegeven dat voor de Grond, Weg- en Waterbouw (en dus voor het beheer van de openbare ruimte) de Greendeal Duurzaam GWW 2.0 centraal staat en biodiversiteit.

We onderkennen hierbij twee invalshoeken voor duurzaamheid:

- Fysieke duurzaamheid: keuze van materialen die herbruikbaar zijn, lang meegaan en niet vervuילend of energieverblindend zijn in hun productie. Wij gaan werken met een duurzaamheidsscan en bij aanbestedingen en inkoop houden we rekening met de duurzaamheid van het product.
- Duurzaamheid ten aanzien van het gebruik of de functie: dat wil zeggen de juiste voorziening op de juiste plek. Bijvoorbeeld een bankje van duurzaam materiaal op een plek waar hij door niemand gebruikt wordt, is uiteindelijk nog geen duurzaam product.

Vernieuwen door te verduurzamen (Go2032)

In GO2032 is aangegeven welke uitdagingen Gorinchem ziet op het gebied van klimaatverandering en de overgang naar schonere energie. Gorinchem loopt voorop in het realiseren van internationale klimaatdoelen. Het Kenniscentrum Duurzaamheid (winnend idee Stadmakers event GO2032) heeft hierin een inspirerende en aanjagende rol.

Via lokale en regionale initiatieven (zoals coöperaties) werken bewoners, ondernemers en andere partijen samen om het energiegebruik terug te dringen en tegelijkertijd alternatieve energiebronnen als wind, zon, water en aardwarmte te benutten. Een groot deel van onze woningen is in 2032 afgekoppeld van het aardgas en aangesloten op een warmtenet of andere duurzame energiebronnen.

Inwoners, bedrijven en gemeente zorgen er samen voor dat Gorinchem in 2032 een van de natuurlijkste, groenste steden van Nederland is. Woningen zijn verduurzaamd, tuinen zijn ontsteend en stadsnatuur krijgt de ruimte. Zo brengen we het natuurlijk milieu zo veel mogelijk binnen onze stad. Niemand kijkt meer op van elektrische en zelfrijdende voertuigen in de straten van het centrum. Goede parkeergelegenheid en overstapmogelijkheden aan de rand van de binnenstad zijn de link naar het omliggende wegennet en openbaar vervoer verbindingen.

Sociaal-maatschappelijk

Dit thema is uitgewerkt in zowel de Woon- en transformatievisie 2019 als in het integraal sociaal beleid 2019-2024. De gemeenschappelijke deler in deze beleidsplannen is het uitgangspunt dat iedereen in Gorinchem mee moet kunnen doen en dat onze openbare ruimte en onze voorzieningen voor iedereen toegankelijk zijn.

Er is een groeiende groep kwetsbaren en ouderen die zelfstandig wonen en zelfredzaam zijn. Deze doelgroep vraagt iets anders van de openbare ruimte dan tot dusver het geval was.

Door het activeren van inwoners wordt een grotere sociale kwaliteit en veiligheid bereikt en blijkt uit de praktijk dat meedoen bijdraagt aan een grotere verantwoordelijkheid van de inwoners voor hun woon- en leefomgeving. De woonomgeving moet uitdagen tot een gezonde leefstijl en uitnodigen tot bewegen. Je bewegen in de openbare ruimte is ook kans maken op sociale contacten. Dit draagt bij aan gezondheid en welzijn van onze inwoners. Daarnaast zal de openbare ruimte, meer dan nu nog het geval is, voldoende toegankelijk moeten zijn voor ouderen en andere inwoners en bezoekers met een beperking. Ook zullen de verschillende gebruiksbehoeften die het gevolg zijn van verschillende culturele achtergronden van burgers meer en meer invloed gaan krijgen op de openbare ruimte. De uitwerking hiervan vindt plaats in de wijkplannen.

Klimaat

Dit thema vindt zijn basis in de mondiale ontwikkeling, namelijk dat ons klimaat aan het veranderen is. Deze trend werkt door op nationaal en lokaal niveau. Landelijk is door het Rijk de 'Deltabeslissing Ruimtelijke Adaptatie' genomen waarmee lokale overheden de opgave hebben meegekregen te zorgen dat de (openbare) ruimte op een waterbestendige en klimaat robuuste manier wordt ingericht. Zodat ook de toekomstige generaties veilig en gezond kunnen wonen, werken, recreëren etc.

Bij de gemeente Gorinchem worden op strategisch niveau ten aanzien van dit thema doelen vastgelegd in het Gemeentelijke rioleringsplan 2021-2024.

Mobiliteitsvisie Gorinchem 2040

Door het beperkte aantal oost-west verbindingen is de verkeersinfrastructuur erg kwetsbaar, daardoor verkiest een groot gedeelte van de inwoners de auto boven de fiets voor verplaatsingen binnen Gorinchem. In 2020 is de Mobiliteitsvisie 2040 vastgesteld en wordt een Uitvoeringsplan met concrete maatregelen (inclusief planning) opgesteld waarmee de stad Gorinchem op lange termijn bereikbaar, verkeersveilig en duurzaam wordt en blijft. Vooruitlopend op het uitvoeringsplan worden in 2020/2021 diverse quick-win maatregelen uitgevoerd voorbeeld mobiliteitsmanagement, verbetering bewegwijzering en verbetering aansluiting OV van/naar Breda en Utrecht.

3 Wat willen we bereiken met het beheer van de openbare ruimte?

Het hebben, beheren en in stand houden van de openbare ruimte in Gorinchem is geen doel op zich. De openbare ruimte zorgt ervoor dat de stad kan functioneren, dat de mensen prettig wonen, werken en verblijven in de stad en dat de natuur een plek heeft. De doelen die we met de openbare ruimte nastreven zijn onder meer verwoord in de verschillende beleidsplannen zoals in hoofdstuk 2 beschreven.

3.1 Doelstellingen

Naast het in stand houden van de kwaliteit van de openbare ruimte draagt het beheer van de openbare ruimte in toenemende mate bij aan die doelen. Vaak is het beheer zelfs bepalend voor het bereiken van de doelen uit de beleidsagenda's.

Voor het beheer van de openbare ruimte streven we daarom de volgende doelen na, aansluitend bij de doelen de diverse beleidsplannen:

- Het bieden van een openbare ruimte die toegankelijk is en mensen graag gebruiken;
- Het bieden van een openbare ruimte die plant en dier de ruimte geeft;
- Het bieden van een openbare ruimte die op een kostenbewuste manier wordt onderhouden;

De beschikbare (financiële) middelen die we hebben voor het beheer van de openbare ruimte zetten we, naast voor de instandhouding van de kwaliteit en de functionaliteit van de openbare ruimte, gericht in om onze doelen te bereiken. De doelen versterken elkaar vaak, maar kunnen ook met elkaar op gespannen voet staan. Zo kunnen grootschalige evenementen ruimte bieden aan ondernemers en bezoekers van dat evenement, maar kan het wel leiden tot overlast voor omwonenden en aantasting van ecologische waarden rond het festivalterrein. In eerste instantie is het aan de betrokkenen zelf om tot een goed evenwicht te komen, maar wij houden de verantwoordelijkheid om waar nodig een belangenafweging te maken.

Het bieden van een openbare ruimte die mensen graag gebruiken

De openbare ruimte is belangrijk voor het welzijn van de mensen die in Gorinchem wonen, werken en de stad bezoeken. Het beheer van de openbare ruimte moet daarom bijdragen aan een openbare ruimte die leefbaar en toegankelijk is en door mensen graag wordt gebruikt. Bij de keuzes die we maken bij het beheer van de openbare ruimte kijken we naar het effect die die keuzes hebben op hoe de bewoners en bezoekers van de stad de openbare ruimte kunnen gebruiken en ervaren. We vragen bewoners en gebruikers hierover mee te denken en waar mogelijk mee te beslissen en mee te helpen.

Deze doelstelling kan als volgt worden uitgewerkt:

- Verminderen van de effecten van klimaatverandering: Door bijvoorbeeld het in stand houden van grote bomen, waterdoorlatende bestrating en het combineren van openbaar groen met waterberging kan ook beheer ertoe bijdragen dat de bewoners van de stad droge voeten houden en tijdens een hittegolf nog enigszins comfortabel in de stad kunnen verblijven;
- Een toegankelijke openbare ruimte voor mensen met een functiebeperking (Mobiliteitsbeleid). Aanpassingen aan de openbare ruimte, zoals het aanbrengen van geleidemarkering voor mensen met een visuele handicap of het plaatsen van bankjes als rustpunten op comfortroutes in de wijken, kunnen bijvoorbeeld worden gerealiseerd met groot onderhoud.

Het bieden van een openbare ruimte die plant en dier ruimte geeft

De openbare ruimte is er niet alleen voor de bewoners en bezoekers van de stad. Ook planten en dieren hebben een plek in die openbare ruimte. Daar profiteren de bewoners en bezoekers van de stad weer van.

We streven naar het vergroten van de biodiversiteit in de openbare ruimte van Gorinchem. Bij de keuzes die we maken bij het beheer van de openbare ruimte vinden we het belangrijk om de belangen van planten en dieren te bewaken. We werken hierbij samen met partners in de stad, zoals de Gorinchem Natuur Groen (GNG), agrarische organisaties, stadsecoloog en andere beheerders.

We denken hierbij aan bijvoorbeeld de volgende doelen:

- Het behoud van de hoofdgroenstructuur
- Gebruik van natuurvriendelijke bestrijdingsmethoden voor het verwijderen van onkruid uit verhardingen en groen
- Zorgen voor een biodiversiteit die bijdraagt aan de leefbaarheid. Daarnaast willen we ruimte bieden voor natuurvriendelijke initiatieven, zoals bijvoorbeeld operatie steenbreek. Zo wordt ons groen bij- en vlindervriendelijk ingericht en houden we rekening met vogels en insecten bij de inrichting van de openbare ruimte. Dit is opgenomen in Gorkums Akkoord 2018-2022.

Het bieden van een openbare ruimte die op een kostenbewuste manier wordt onderhouden

Het doel is om de bestaande openbare ruimte in stand te houden, waarbij kapitaalvernietiging wordt voorkomen en de beschikbare middelen efficiënt worden ingezet.

Net als in het verleden blijft een basistaak van het beheer van de openbare ruimte het in stand houden van die openbare ruimte en de daarvoor beschikbare middelen efficiënt in te zetten. De beheerbudgetten zijn in 1e instantie daarvoor bedoeld. We bewaken daarbij een ondergrens, gericht op ten minste een veilige openbare ruimte en kijken kritisch of de bestaande elementen in de openbare ruimte nog wel een functie hebben. Eerste belangrijk uitgangspunt is daarbij dat we beheren met een blik die verder kijkt dan een paar jaar vooruit. Veel onderdelen van de openbare ruimte gaan lang mee, zoals bruggen en bomen. Het vergt structureel onderhoud om de kwaliteit ook op lange termijn in stand te houden. We willen kapitaalvernietiging voorkomen en voorkomen dat we met besparingen op de korte termijn op lange termijn per saldo meer kosten maken (goedkoop = duurkoop).

De komende jaren besteden we extra aandacht aan Assetmanagement en “beheerbewust ontwerpen”. Bij nieuwe investeringen houden we rekening met de kosten gedurende de hele levenscyclus van de investering. Dat kan betekenen dat we aan de voorkant meer investeren om aan de achterkant geld te besparen in het beheer. Zo voorzien we meer fietspaden van een betonnen rijbaan. Dat vergt een iets hogere investering, maar scheelt veel beheerkosten ten opzichte van asfalt.

Een belangrijk instrument dat we ontwikkelen om integrale afwegingen te maken ten aanzien van de instandhouding van de openbare ruimte en nieuwe investeringen is het (Meerjaren Uitvoeringsplan MUP).

Om de doelen van het beheer van de openbare ruimte te bereiken willen we de komende jaren ook andere accenten leggen in de manier waarop we bij het beheer van de openbare ruimte te werk gaan. De veranderende maatschappij vraagt een andere houding en een andere manier van werken. In het VBOR (2014) wordt het principe schoon, heel en veilig gehanteerd. Voor het beheer van de openbare ruimte wordt gewerkt met een vastgesteld beeldkwaliteitsniveau. Deze werkwijze is met name voor het cyclisch onderhoud zoals maaien, schoffelen goed hanteerbaar. En doordat van tevoren bekend is waar, wat en hoe moet worden onderhouden is het mogelijk om deze werkzaamheden goed te begroten.

Voor groot onderhoud - reconstructies, herinrichting en vervangingen - ligt dit anders. Deze werkzaamheden worden over het algemeen projectmatig opgepakt waarbij inbreng van diverse disciplines mogelijk is maar waar ook inbreng van buitenaf mogelijk is. Tevens bieden deze projecten kansen voor het implementeren van nieuwe ontwikkelingen zoals geschetst in voorgaande hoofdstuk.

We zullen ons daarom richten op beheer dat:

- We voor cyclisch onderhoud kwaliteitsniveau B hanteren als basis onderhoudsniveau;
- We ook voor groot onderhoud kwaliteitsniveau B hanteren met dien verstande dat bij deze projecten ruimte is voor maatwerk per project, afhankelijk van de opgaves die op dat moment op die plek spelen. Hierdoor is het mogelijk om bij project A bijvoorbeeld meer maatregelen toe te passen voor het vergroten van de biodiversiteit terwijl bij project B bijvoorbeeld parkeergelegenheid wordt gecombineerd met regenwaterinfiltratie;
- We alle groot onderhoudsprojecten integraal oppakken met alle betrokken disciplines in de organisatie;
- We uitvoeren samen met de bewoners, ondernemers en andere partners in de stad;
- We toekomstbestendig en duurzaam ontwerpen/beheren;
- De beschikbare middelen efficiënt inzet en kapitaalvernietiging voorkomt.

3.2 Waarden openbare ruimte

De onderstaande waarden geven weer waar de organisatie van Gorinchem voor staat in onze openbare ruimte en wat de organisatie waar wil maken in de dagelijkse praktijk. Deze waarden zijn belangrijk voor de identiteit van de organisatie, voor houding en gedrag en bieden een houvast voor handelen in de openbare ruimte.

Een kwalitatief goede en prettige leefomgeving: Een schone en hele openbare ruimte draagt bij aan een positieve beleving van onze buitenruimte. Wij gaan er van uit dat de buitenruimte van ons allemaal is. Alle ingrepen, activiteiten, plannen en ambities dragen bij aan de leefbaarheid in de wijken: waaronder echt groen, waterrijk, kindvriendelijk, veerkrachtig en schoon. We werken hierbij zoveel mogelijk van buiten naar binnen.

Een veilige leefomgeving: Veiligheid is een breed begrip. In de openbare ruimte hanteren we vaak sociale veiligheid, verkeersveiligheid en fysieke veiligheid. Veiligheid houdt in dat in brede zin geen onaanvaardbare risico's worden gelopen in de openbare ruimte. Voorop staat hier dat bewoners, bezoekers en ondernemers zich bewust zijn van risico's die ze lopen en beleven de omgeving en inrichting van de buitenruimte als (voldoende) veilig.

Een positief imago: De gemeente Gorinchem profileert zich graag als aantrekkelijke gemeente (of stad). De aantrekkelijkheid uit zich middels een hoge burgers tevredenheid. In 2019 scoorden we hiervoor een 6,9 in de burgerpeiling. Bewoners, bedrijven en bezoekers zijn tevreden over de wijze waarop wij als gemeentelijke organisatie omgaan met onze buitenruimte en daarover communiceren. We willen voorkomen dat onze werkzaamheden in de openbare ruimte leiden tot negatieve publiciteit. Het is belangrijk om je te verplaatsen in de gebruiker van de openbare ruimte en steeds de vraag te stellen wat deze gebruiker wil.

Voldoende beschikbare openbare ruimte: Onvoorziene storingen, die leiden tot het tijdelijk niet meer kunnen gebruiken van een weg, een brug of het riool etc. proberen we zoveel mogelijk te voorkomen. Het gaat hier ook om voorziene (tijdelijke) afsluitingen van de openbare ruimte ten gevolge van bijvoorbeeld wegwerkzaamheden. We dienen hierover altijd, tijdig en volledig, de aanwonenden te informeren en onszelf te verplaatsen in wat dit handelen betekent voor de aanwonenden. We zijn dan in staat om het ongemak tot een acceptabel minimum te reduceren.

Economische waarde: De gehele openbare ruimte met al haar voorzieningen die de gemeente beheert vertegenwoordigen een omvangrijke economische waarde. Met de openbare ruimte zullen we daarom zeer zorgvuldig moeten omgaan in de zin van zorgen voor een goede balans tussen kosten, risico's en prestaties. Alle risico's uitbannen in de openbare ruimte betekent een hoge kostprijs van de maatregel. Het gaat er hier om dat het geld besteed wordt waar het de meeste waarde toevoegt aan de openbare ruimte.

Juridische waarde: De juridische waarde gaat over het werken in overeenstemming met de heersende wet- en regelgeving (o.a. omgevingswet) en het naleven van de regels van de organisatie zelf. Wet- en regelgeving is hier expliciet als kernwaarde opgenomen om het signaal te geven dat de organisatie actief en preventief met wet- en regelgeving bezig is.

Milieu, gezondheid en duurzaamheid: De waarde Milieu en gezondheid gaat over het gevoel van lichamelijk en geestelijk welzijn door het gebruiken van de buitenruimte (wonen, werken en recreëren). Omdat het milieu een collectief goed is, bestaan er regels om milieuverontreiniging te beperken. Duurzaamheid gaat met name over circulariteit. Bij het ontwikkelen en beheren van de buitenruimte gaat het hier over het ontwikkelen, gebruiken en hergebruiken van gebouwen, gebieden en infrastructuur zonder natuurlijke hulpbronnen onnodig uit te putten, de leefomgeving te vervuilen en ecosystemen aan te tasten.

3.3 Afwegingsmatrix doelen – waarden

Waarden	Kwalitatieve en prettige leefomgeving	Veilige leefomgeving	Positief imago	Voldoende toegankelijke openbare ruimte	Milieu, gezondheid en duurzaamheid	Economische waarde	Juridische waarde
Beleving	++	++	++	+	++	0	0
Gebruik	0	++	+	++	+	++	++
Beheer	++	++	++	++	+	0	++

0:neutraal; + toegevoegde waarde; ++ grote toegevoegde waarde

Beleving en gebruik zijn termen die belangrijk zijn voor bewoners en andere belanghebbenden. Zij leven in de stad en maken gebruik van de openbare ruimte. Beleving heeft bij het beheer van de openbare ruimte betrekking op de vormgeving en verzorging van de openbare ruimte. Gebruik heeft te maken met technische kwaliteit. In de tabel hierboven is duidelijk gemaakt wat de toegevoegde waarde is per thema voor de belevingswaarde en de gebruikswaarde.

Elke (onderhouds-)maatregel die wordt getroffen wordt op toegevoegde waarde beoordeeld. Op deze manier wordt de visie vertaald naar de uitvoering. Zo zal bijvoorbeeld wateroverlast op een hoofdontsluitingsweg een andere weging krijgen als wateroverlast in een woonstraat.

Door waarden ten opzichte van elkaar te wegen kan je met elkaar komen tot de gewenste (beheer)maatregelen. Het helpt je op het juiste gesprek te hebben en te achterhalen wat de organisatie, bewoner of gebruiker belangrijk vindt in een bepaalde situatie. Het zorgt daarmee voor een integrale benadering. Het gaat hierbij niet alleen om integraliteit tussen de diverse beheerdisciplines, maar ook om integraliteit tussen de diverse teams in de gemeentelijke organisatie van Gorinchem.

Deze weging kan intern (samen met uitvoerings- en beleidsafdelingen) en extern (samen met belangenorganisaties) worden uitgevoerd. Omdat we bij deze aanpak ook andere waarden meenemen dan alleen (technische)kwaliteit, sluiten we beter aan bij de hierboven geformuleerde doelstellingen en verschuift het accent van het huidige kwaliteitsdenken, waarbij alles star is vastgelegd, naar risico denken (effect denken). Dit betekent dat er keuzes moeten worden gemaakt omdat de huidige begroting leidend is. Er zijn onvoldoende middelen om alle wensen te honoreren. Deze werkwijze heeft daarnaast het voordeel dat volledig transparant is welke keuze is gemaakt.

Dit risico denken leidt tot differentiatie in beheer en onderhoud, een optimale integratie van (vervangings-) investeringen en maatregelen en prioritering van deze maatregelen. Daarnaast stimuleert deze aanpak tot een verdiepingsslag in het risico denken (effect denken) en wordt het creatief denken bevorderd. Bij de voorgestelde werkwijze wordt gekeken naar de gehele levenscyclus van objecten in de openbare ruimte in plaats van eenmalige investeringen die we nu moeten plegen. De gehele levenscyclus heeft betrekking op het gehele proces van ontwikkelen, aanleggen, in stand houden en het verwijderen van het object. Hierbij zal een optimum ontstaan tussen de prestaties, kosten en risico's gedurende de gehele levenscyclus (investering en beheer) van het object.

Om te komen tot een win-win situatie is het essentieel dat in het proces bij de totstandkoming van (vervangings-) maatregelen in de openbare ruimte (bijvoorbeeld bruggen, woonwijken, bedrijfsterreinen, riolering, wegen, groenvoorzieningen) ook actief nagedacht moet worden over het beheer en daarmee het onderhoud van deze objecten. Dus niet volgend zoals vaak plaatsvindt in een beheerorganisaties, maar mede leidend.

4 Ontwikkelingsmodel

4.1 Hoe beheren we nu de openbare ruimte in Gorinchem?

In de gemeentelijke organisatie zijn drie teams belast met zorg voor de openbare ruimte: gebruik, inrichting en beheer. Om de werkzaamheden van deze teams op elkaar af te stemmen is een uitdaging: door de verschillende uitvoeringsagenda's en beleidsdocumenten is een integrale benadering lastig. Dit terwijl een integrale benadering voor meer efficiëntie en meer effect kan zorgen bij het inrichten, beheren en onderhouden van de openbare ruimte.

Doelmatig beheer en onderhoud van de openbare ruimte draagt bij aan het hebben en houden van een gelukkige en gezonde stad met gelukkige en gezonde inwoners, zoals aangegeven in het coalitieakkoord.

Het huidige beleid is primair gericht op het door middel van rationeel beheer in stand houden van de bestaande openbare ruimte met de focus op "schoon, heel en veilig".

Hierbij wordt de stad op een vastgesteld kwaliteitsniveau, conform de richtlijnen van het CROW: een hoge kwaliteit (A-kwaliteit) voor het centrum en een basiskwaliteit (B-kwaliteit) voor het merendeel van de stad. Door middel van periodiek schouwen en inspecties wordt gecontroleerd of aan deze afgesproken kwaliteit wordt voldaan. Daar waar wordt afgeweken wordt ingegrepen om weer op het vastgestelde kwaliteitsniveau te komen.

Het vigerende beleid voor het sturen op met name kwaliteit is opgenomen in de Beleidsplan Openbare Ruimte, schoon, heel en veilig (VBOR 2014).

Het in stand houden van de kwaliteit van de openbare ruimte, met in acht neming van veiligheid en functionaliteit blijft de primaire taak van het beheer van de openbare ruimte.

4.2 Hoe willen we gaan beheren?

In de nieuwe aanpak blijven we de openbare ruimte op kwaliteit beoordelen en beheren. Maar daar waar we nu vier kwaliteitsniveaus hanteren gaan we terug naar twee kwaliteitsniveau: een basisniveau (vergelijkbaar met het huidige B-niveau) en plusniveau. Het basisniveau geldt voor de gehele stad, het plusniveau geldt voor bijzondere accenten in de stad. Deze accentlocaties kunnen vanuit de organisatie worden aangedragen maar ook door partners, belanghebbenden of anderen.

Op deze manier creëren we ruimte om zowel intern als extern het gesprek te voeren over het implementeren van nieuwe ontwikkelingen (zie hoofdstuk 2) en aanvullende wensen. Het toevoegen van nieuwe maatregelen of nieuwe voorzieningen kan extra inspanningen vanuit beheer vragen (zie hoofdstuk 3). Wij willen nadrukkelijk deze mogelijkheden openhouden maar zullen hiervoor ook, meer dan nu het geval is, de samenwerking gaan zoeken met externe partijen (burgers, ondernemers e.a.).

Een uitwerking hiervan wordt opgenomen in de wijkplannen, beheerplannen.

4.3 Financiële middelen

Begroting 2020			
Riolering	Beheer	€	217.070
	Gemalen en pompen	€	183.320
	Vervangingsbudget	€	1.660.000
	Storting in vervangingsvoorziening	€	760.000
	Onttrekking aan vervangingsvoor.	€	-760.000
Wegen	Beheer	€	587.819
	Straatvegen	€	455.200
	Gladheidbestrijding	€	162.817
	Onkruidbestrijding	€	136.000
Openbaar groen	Beheer	€	896.796
Spelen	Beheer	€	36.888
	Aanleg speelplaatsen	€	44.863

In het bovenstaande overzicht staan de exploitatiebedragen aangegeven die in 2020 beschikbaar zijn voor het beheer en onderhoud van de openbare ruimte. Als uitgangspunt is aangegeven in dit plan dat bovenstaand budget het financiële kader is voor het nieuwe beheer en onderhoud.

4.3.1 HET PROCES

Het laten meedoen van bewoners, het integraal afwegen en het participeren in gebiedsvisies en wijkplannen – ook de gemeente wordt partner – vraagt behoorlijk wat van elkaar. We gaan het roer niet opeens omgooien en de straten, de pleinen en het groen niet opeens heel anders inrichten. Wel staan de ruimtelijke kaders en de inhoud van dit beleid voorop bij de gesprekken in de stad. We zullen aangeven of de keuzes al dan niet aansluiten op dit beleid en het waarom ook motiveren. Dit geeft ruimte voor maatwerk, precies wat we willen.

4.3.2 AANSLUITING MET STEDELIJKE ONTWIKKELING

In onze gemeente komen ontwikkelingen tot stand langs diverse wegen. De omgevingsvisie 1.0 (2021) benoemt de gebieden die de komende jaren ontwikkeld gaan worden. Het integraal sociaal beleid (2019-2014) geeft aan welke sociale kwaliteit Gorinchem voor ogen heeft, dit beleid schept o.a. een beeld van de gewenste kwaliteit van de openbare ruimte. Dit geeft aan dat er veel verbindingen moeten worden gelegd. Maar voordat deze er zijn moeten nog wel stappen gezet worden.

Willen we dit beleid goed uitvoeren dan zullen ook middelen beschikbaar moeten zijn voor het doorvoeren van aanpassingen in de openbare ruimte. In de huidige situatie zijn alleen financiële middelen beschikbaar voor regulier beheer en onderhoud. Deze worden jaarlijks beschikbaar gesteld via de begroting en via areaaluitbreidings aanvragen in de Perspectiefnota. Er is geen structureel geld beschikbaar voor omvormen en vervangen van de openbare ruimte om de geformuleerde ambities en gestelde doelen uit dit plan te bereiken.

Om hier in de toekomst invulling aan te kunnen geven is het noodzakelijk om eerst de ruimtelijke kaders van onze stad te bepalen (basiskaart in de omgevingsvisie) en een handboek inrichting openbare ruimte waarin de inrichtingseisen, beheer kwaliteit en de materialisatie is beschreven. Hier horen ook de beheerplannen zoals groen (2021), - openbare verlichting (2024), - civiele werken (2025), - wegen (2021) en beschoeiingen (2021). Deze beheerplannen geven de financiële kaders weer die benodigd zijn voor het beheren en onderhouden van in de openbare ruimte.

Door de basiskaart kunnen we ook de juiste inpassingen maken. Het stimuleert het gebiedsgericht werken, bewaakt de kwaliteit en geeft ruimte aan kansen. Het is een werkwijze die veel gemeenten toepassen. Tegelijkertijd worden wijkplannen ontwikkeld met de stad die de gewenste ontwikkeling en vervanging van de openbare ruimte per wijk zichtbaar maken. Via de bijbehorende ramingen geven deze plannen inzicht in het benodigde budget. Het college kan hierna via de voorliggende wijkplannen bepalen voor welke ontwikkelingen zij middelen ter beschikking wil stellen.

4.3.3 AANSLUITING MET DE BUITENDIENST

Er is een nauwe verwevenheid tussen beheer en uitvoering. De uitvoering van het onderhoud van de openbare ruimte is deels ondergebracht bij team Buitendienst en dat willen we ook zo houden. De buitendienst wordt betrokken bij het opstellen van de wijkplannen, de beheerplannen en waar mogelijk bij de projecten. Zij zijn een belangrijke schakel in het proces: als opdrachtnemer, als vakspecialist maar ook als ogen en oren van de stad.

4.3.4 BESCHIKBAAR STELLEN VAN BUDGETTEN

Bij ontwikkelingsgebieden wordt structureel geld toegevoegd aan de begroting (investeringen). Er zijn echter geen structurele middelen voor de (door)ontwikkeling van de openbare ruimte. Dit beleid laat zien dat de openbare ruimte continue in beweging is. Daarom is er de afgelopen jaren via de Perspectiefnota incidenteel geld vrijgemaakt voor deze ontwikkeling (renovatiebudget groen, budget voor beschoeiingen). Om de hoogte van dit structurele budget te bepalen maken we de basiskaart met de ruimtelijke kaders. Via de vaststelling van de omgevingsvisie (2021) inzichtelijk worden gemaakt.

4.4 Welke sturingsinstrumenten willen we gaan gebruiken?

Intern: beheertafel

Het eerste sturingsinstrument is het instellen van een beheertafel. De beheertafel is het medium waar de integrale afweging gaat plaatsvinden tussen alle disciplines, evt. aangevuld met beleid en externe partners. Hier worden dus ook de gebiedsvisies en wijkplannen voorbereid en besproken. Hierbij wordt aangesloten op wijkgericht werken en de wijktafels. De focus verschuift daarmee van instandhouden naar inspelen op ontwikkelingen.

Intern: Assetmanagement

De beheertafel gaat werken op basis van Assetmanagement. Assetmanagement is een methode om risico's die kunnen optreden in het beheer van de openbare ruimte in beeld te brengen en te prioriteiten.

Extern en intern: participatie

Bij elke ontwikkeling in beheer en inrichting van de openbare ruimte wordt afgewogen op welke manier communicatie en participatie wordt meegenomen. Dus in plaats van binnen naar buiten te werken veel meer gaan werken van buiten naar binnen. Weten wat er speelt op straat en in de woonwijken en deze kennis gebruiken om de beste participatievorm toe te passen. Zie 5.3.

5 Van Strategie naar uitvoering: uitwerking sturingsinstrumenten

5.1 Integrale aanpak - beheertafel

Aan de beheertafel schuiven de beheerders en beleidsmakers aan. Hier worden de maatregelen voor beheer en onderhoud met elkaar besproken evenals de gebiedsvisies en wijkplannen. Dit overleg vindt zo nodig maandelijks plaats. Bij het bepalen van de maatregelen wordt een integrale afweging gemaakt tussen de diverse waarden, zoals in paragraaf 3.2 zijn beschreven. Door niet alleen de maatregelen te bepalen op basis van beeldkwaliteit en technische kwaliteit, maar ook op basis van bijvoorbeeld duurzaamheid, klimaat, fysieke- en sociale veiligheid, maar ook wat de maatregel betekent voor het imago van de gemeente, zijn we in staat om aansluiting te krijgen met het realiseren van beleidsdoelen en de doelen zoals in dit beleidsplan zijn beschreven. De maatregelen zoals aan de beheertafel worden besproken vormen de basis voor de op te stellen beheerplannen voor onder andere wegen, riolering, groen en spelen en kunstwerken. Zo nodig kunnen ook ontwikkelaars, belangengroeperingen en burgers aanschuiven. De belangenafweging vindt plaats aan de hand van de Assetmanagement aanpak. De accenten verschuiven hierbij van kwaliteitsgericht denken naar risicogericht denken. Risicogericht werken maakt het mogelijk om echt integraal te werken en maatwerk, waar nodig, te leveren.

5.2 Assetmanagement

Assetmanagement is een systematische aanpak om de optimale waarde uit de assets¹ te halen over de gehele levenscyclus. Optimaal kan op verscheidene manieren uitgelegd worden. Als er geen beperking in de middelen is, komt optimalisatie vaak neer op maximalisatie van de prestatie, gegeven de middelen of zelfs los van de middelen. In de praktijk wordt Assetmanagement echter meestal ingezet als er schaarste is. Optimalisatie komt dan neer op minimalisatie. Wat is er echt nodig om aan de doelstellingen te voldoen? Voor bestaande objecten betekent dit bijvoorbeeld dat precies die hoeveelheid onderhoud wordt uitgevoerd waarmee de functionaliteit net geleverd kan worden. Assetmanagement zoekt dus de grenzen op. De optimalisatie moet wel uitgevoerd worden over de gehele levenscyclus. Met korte termijn denken kan nu wel bespaard worden op de middelen, maar als dit op de middellange termijn leidt tot een grote uitgave is dit niet optimaal. Denk aan het uitstellen van schilderwerk waardoor hout gaat rotten en een veel duurdere vervanging nodig is. Bij Assetmanagement kijken we breder dan alleen de techniek. Ook veranderingen in omstandigheden of gebruik, hebben invloed op de waarde en de prioritering.

5.2.1 WAAROM ASSETMANAGEMENT

De gemeente heeft de taak om haar assets op een goede manier in stand te houden. Daarbij hebben we te maken met de eerdergenoemde maatschappelijke ontwikkelingen, maar ook met veranderende omstandigheden (bijvoorbeeld ten gevolge van Corona). Dit kan leiden tot een andere belangenafweging en daarmee andere (beheer)maatregelen. Assetmanagement helpt ons, gelet op de variabelen, onze assets goed te beheren én maakt keuzes en gevolgen inzichtelijk, zodat de asset eigenaar de goede keuzes kan maken. Assetmanagement leidt tot:

- risico-gestuurd beheren van de openbare ruimte;
- waardecreatie;
- objectief afwegen van diverse belangen in de openbare ruimte;
- organisatie brede integraliteit;
- transparantie in onze keuzes (vastleggen en reproduceerbaar).

¹ Een asset is een fysiek object dat apart in de assetregisters en boekhouding wordt bijgehouden. Alles wat apart gebouwd en afgebroken kan worden is een asset. Voorbeelden zijn een persleiding, een weg maar ook een boom of een bommenrij.

5.2.2 WAT IS DE METHODIEK NOU PRECIJS (ASM)

Veel organisaties zijn al jaren actief op het gebied van onderhoudsmanagement. Dit beheer is vaak beschreven in een meerjaren onderhoudsplan. Bij deze manier is het onderhoud cyclisch gepland. Dat wil zeggen dat het onderhoud met eenzelfde frequentie wordt gepland in de tijd. Ook de kosten die er mee gemoeid zijn worden gepland waardoor een meerjaren begroting ontstaat.

Een voorbeeld van cyclisch denken is dat bijvoorbeeld de asfaltverharding iedere 12 jaar wordt vervangen.

In de afgelopen jaren is het cyclisch denken verder ontwikkeld naar kwaliteitsdenken (CROW- beeldkwaliteit). Bij kwaliteitsdenken spiegel je het areaal aan de afgesproken kwaliteitsnorm. Als het object afwijkt van de norm of afgesproken beeldkwaliteit wordt onderhoud gepleegd.

Een voorbeeld van kwaliteitsdenken is dat de asfaltverharding wordt gerepareerd als er schade is die de norm of de gewenste beeldkwaliteit overschrijdt.

We gaan nu een stap verder: het kwaliteitsdenken blijft gehandhaafd, maar we voegen risicogericht denken toe door middel van Assetmanagement. Cyclisch plannen en kwaliteitscontrole blijft bestaan, maar we voegen er een integrale besturing aan toe. Met andere woorden we gaan sturen op het beoogde effect van de assets. Wat willen we bereiken met de asset staat hierbij centraal. Het effect is meer dan alleen kwaliteit. Effecten zijn een weging van diverse kernwaarden.

Een voorbeeld van effectdenken is dat de doorgaande weg in de stad preventief wordt onderhouden om een veilige doorstroming te waarborgen of om het achterliggend gebied goed bereikbaar te houden.

Door het sturen op meerdere kernwaarden worden onderhouds- en vervangingsmaatregelen niet alleen bepaald om de gewenste (beeld)kwaliteit te bereiken, maar kan een verbinding worden gemaakt met de uitvoering van de hiervoor aangegeven strategische thema's en sociale aspecten. Op deze wijze ontstaat een verbinding tussen visie en uitvoeringsmaatregelen (line of sight van visie naar uitvoering).

Assetmanagement staat voor integraal afwegen van de effecten van alle assets. Assetmanagement helpt ons de optimale prestatie uit assets te halen, binnen acceptabele risico's en tegen aanvaardbare kosten, gemeten over de gehele levensduur (investering en beheer staan niet los van elkaar).

Asset Management: het management van (fysieke) assets op basis van risicobeheersing, met als doel meerwaarde te creëren voor de organisatie.

5.2.3 TOEGEVOEGDE WAARDE VAN ASSETMANAGEMENT

De veranderende omgevingsfactoren vragen van ons dat we snel inzicht kunnen geven in de consequenties van voorstellen. De belangenafwegingen, op basis van de kernwaarden, kunnen hierdoor veranderen. Maar ook dat we transparant zijn rondom het bereiken van gestelde doelen. Voor de financiële gezondheid van de organisatie moeten we een betrouwbare langetermijnplanning kunnen geven. We moeten projecten kunnen prioriteren aan de hand van risico's en de doelstellingen. Het prioriteren van de projecten betreft niet alleen de uitvoering maar over de gehele levensduur van onze bezittingen. Dit doen we door inzicht te geven in de onderbouwing van keuzes tussen de kosten en de risico's. Met deze onderbouwde keuzes kunnen we verantwoording afleggen aan de interne en externe stakeholders (bestuur, maatschappij, partners). Door deze methodiek zijn we ook in staat om proactief te anticiperen op toekomstige situaties.

5.2.4 WAT LEVERT HET ONS OP?

De Assetmanagement methode is een combinatie van een technische- en bedrijfskundige insteek om het hoogste rendement tegen de laagste kosten met goede beheersing van risico's te willen benaderen. Concreet betekent dit voor de bewoner:

- Integraal faciliteren van burger- en overheidsparticipatie.
- Snel handelen vanuit de één loket gedachte.
- Mogelijk maken van beheer op maat, door niet alleen op gewenste kwaliteit te sturen.
- Een toekomstbestendige stad

Concreet betekent dit voor de organisatie:

- Meer regie vanuit de openbare ruimte.
- Meer risico's afdekken met hetzelfde budget.
- Op basis van het gewenste resultaat het benodigde budget bepalen.

5.3 Participatie

Deze herijking van het beleid openbare ruimte laat zien dat we de gebruiker ervan een veel grotere rol gaan geven in de manier waarop de stad eruit komt te zien. We zijn al wel gewend om samen met bewoners over de openbare ruimte te spreken, via projecten als adoptiegroen, geveltuintjes en naar aanleiding van vragen en meldingen. Maar het moet nog meer onderdeel van ons werk worden. In samenspraak met de stad zijn we al gestart met gebiedsvisies en wijkplannen. En het maakt van de openbare ruimte een integraal speelveld, want samen streven we de doelen na die we als gemeente hebben vastgelegd in diverse visies. En met de ruimtelijke kaders als onderlegger (als onderdeel van de omgevingsvisie 1.0 die in 2021 zijn beslag moet krijgen) voor deze gesprekken waarborgen we de kwaliteit van onze openbare ruimte. Onze openbare ruimte is een kostbaar bezit. We moeten er trots op zijn en er goed voor zorgen!

BIJLAGE
1 Organisatie

1.1 Rollen en verantwoordelijkheden in de
Assetmanagement organisatie

Werken met de methode Assetmanagement betekent een andere manier van werken, met explicieter rollen en verantwoordelijkheden. Het beheer van de openbare ruimte staat het altijd in verbinding met de hogere doelen van de organisatie en de daarbij gestelde kaders met betrekking tot kwaliteit, wettelijke normen, financiële kaders en te realiseren beleidsdoelen

Het Assetmanagement proces kent verschillende (primaire)rollen:

- Asset Eigenaar is verantwoordelijk voor strategische doelen en budgetten. De Asset Eigenaar heeft de visie, stelt geld beschikbaar en geeft aan wat hij hiermee wil bereiken.
- Assetmanager is verantwoordelijk voor het bewaken en in stand houden van de assets op de langere termijn (tactisch). De Assetmanager adviseert en legt verantwoording af aan de Asset Eigenaar met behulp van de begrotingscyclus en de daarin opgenomen paragraaf kapitaalgoederen. De Assetmanager is verantwoordelijk voor risicobeheer (wegen van belangen), beleid en planvorming, het opstellen en actualiseren van integrale meerjarenplannen en de rechtmatige inkoop van leveranties, diensten en werken. De Assetmanager hoeft geen persoon of manager te zijn, maar kunnen ook meerdere personen zijn die belast zijn met deze taken.
- Externe dienstverlener voert opdrachten voor onderhoudsmaatregelen in de vorm van (langdurige) onderhoudscontracten of bestekken.
- Interne dienstverlener (wijkbeheer of buitendienst) voert opdrachten uit op basis van Service Level Agreement (SLA's) De interne dienstverlener fungeert ook als de ogen en oren van de organisatie en verstrekt informatie aan de Assetmanager over wensen van b.v. burgers en bedrijven met betrekking tot assets in de openbare ruimte.

Assets	Niveau	Rol	Termijn
Missie, visie, strategische doelen, kaders	Strategisch	Asseteigenaar	Lange termijn
Meerjaren Beheerplan / programma	Tactisch	Assetmanager	Middel lange termijn
Jaarplan / project	Operationeel	Projectleider, Operationeel-Tactisch Beheerder, Interne en externe dienstverlener	Korte termijn
Activiteit			Korte termijn

Rollen in relatie tot Assetmanagement

1.2 Beheer openbare ruimte in de organisatie

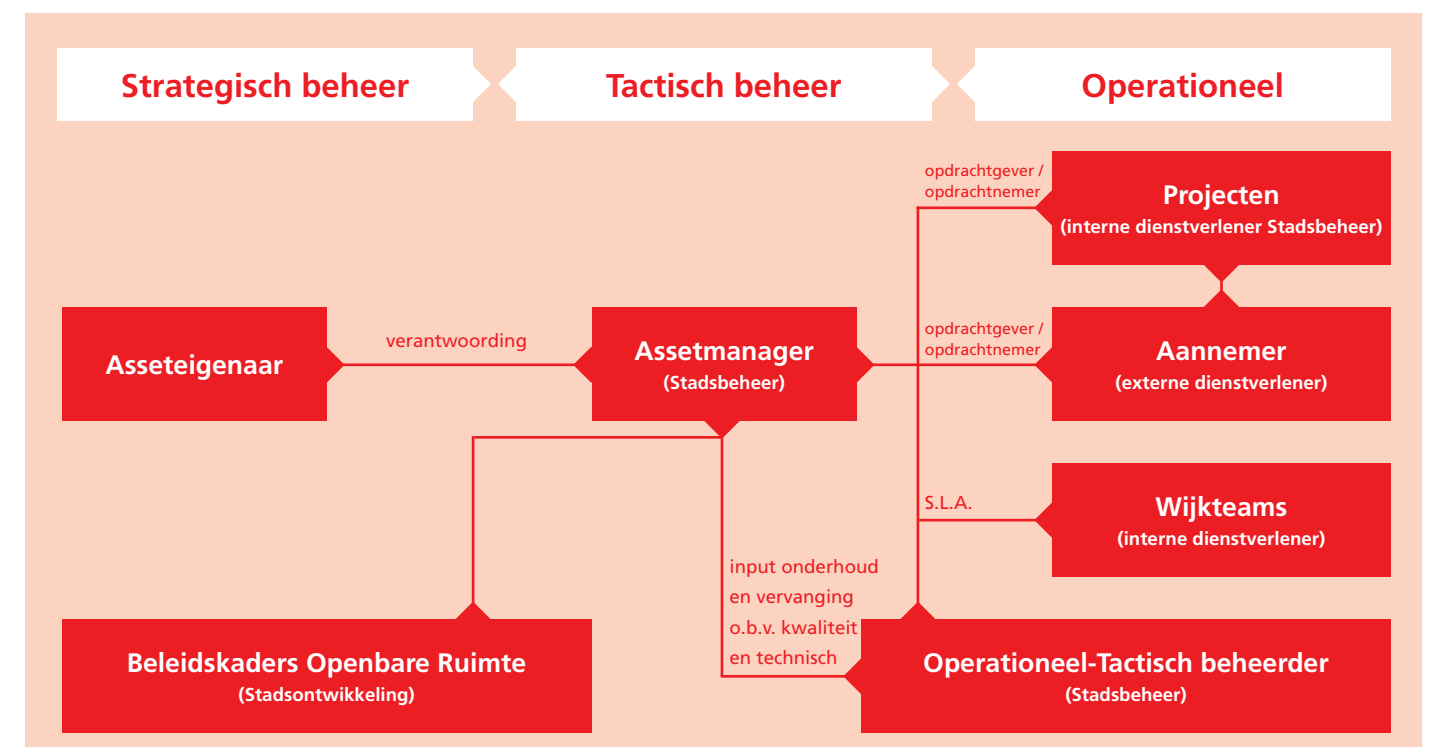
In de gemeentelijke organisatie is het openbaar beheer en onderhoud belegd bij het team Stadsbeheer. De rol van Asset Eigenaar en de rol van Assetmanager worden hier ondergebracht. De rol van Asset eigenaar wordt neergelegd bij de teammanager van Stadsbeheer. Dit gelet op de specifieke bevoegdheden van deze functionaris. De rol van Assetmanager wordt ingevuld door één of meerdere medewerkers uit het team Stadsbeheer. Ondanks dat de Assetmanager niet formeel de rol van eigenaar vervult, dient deze wel eigenaarschap te tonen in de uitvoeren van de taken. De andere medewerkers in het team Stadsbeheer vervullen diverse ondersteunende rollen aan de Assetmanager. Het betreft hier databeheerders en operationele- en tactische assetbeheerders van diverse disciplines binnen Stadsbeheer en werkvoorbereiders, zoals we die nu ook kennen (voor de specifieke taken die behoren bij bovenstaande rollen, zie bijlage 2. Projectleiders voeren “buiten de lijn” van het team Stadsbeheer projecten uit die geprogrammeerd zijn door de Assetmanager.

Het team Stadsontwikkeling stelt de beleidskaders op die door Stadsbeheer worden doorvertaald in operationele- en tactische beheerplannen. Andersom geeft het team Stadsbeheer signalen met betrekking tot de openbare ruimte, die van belang zijn voor beleidsvorming en beheerbaarheid van de assets door aan het team Stadsontwikkeling. Een nauw contact tussen Stadsontwikkeling, Stadsbeheer en team Buitendienst is daarom van groot belang. De invulling van de strategische (beleid)thema's in de operationele en tactische beheerplannen zorgt voor een borging van de zogenaamde “line of Sight van visie naar uitvoering” binnen de beheerplannen.

Uitvoering van projecten, groot onderhoud en gebied overstijgende activiteiten/maatregelen worden door Team Stadsbeheer zelf opgepakt. Vaak in de relatie als opdrachtgever van onderhoudscontracten met externe dienstverleners (bijvoorbeeld aannemers). Projecten worden geprogrammeerd nadat het integraal wegen van diverse belangen (op basis van genoemde kernwaarden) en prioritering door de Assetmanager hebben plaatsgevonden. Waar relevant worden wijkteams (waaronder de buitendienst) en burgers geïnformeerd, dan wel betrokken bij de voorbereidingen uitvoering van projecten, groot onderhoud en gebied overstijgende activiteiten. Daar waar geen externe dienstverlener wordt ingeschakeld, maar afspraken worden gemaakt met de interne dienstverlener over uitvoering van werkzaamheden worden deze neergelegd in Service Level Agreements (SLA's). Deze zijn te beschouwen als interne uitvoeringscontracten. Deze vorm van werken draagt ook bij aan het waarborgen van een rechtmatige inkoop.

Als de wijkteams of buitendienst een eigen (deel) budget krijgen voor beheer en onderhoud van de openbare ruimte, bewaakt de Assetmanager ook hierbij de waarde van het kapitaalgoed op langere termijn. Verder adviseert de Assetmanager over door de wijkteams of buitendienst voorgenomen te nemen maatregelen met betrekking tot het beheer van de openbare ruimte. De wijkteams zullen hierover in overleg gaan met de Assetmanager. Daarnaast leveren de medewerkers uit het Stadsbeheer haar expertise op beheer van de openbare ruimte aan programma's en projecten.

Schematisch ziet het er als volgt uit:

De rol van Assetmanager in beheerorganisatie

1.3 Beheerplan en besluitvormingsproces

De methodiek Assetmanagement draagt bij aan de totstandkoming van een (dynamisch) beheerplan. Dit in tegenstelling tot de voorheen meer statische planning, waarbij tussentijdse initiatieven en ontwikkelingen lastiger meegenomen konden worden in de uitvoering van ons dagelijks beheer. Het dynamisch beheerplan vormt de basis van de bestaande meerjaren beheer/onderhoudsplannen w.o. het gemeentelijk rioleringsplan, het wegen- en groenplan.

De integrale besluitvorming over te nemen onderhoudsmaatregelen, (vervangings)projecten en activiteiten vindt plaats in het Tactisch overleg van het team Stadsbeheer. In gemeentelijke organisaties waar assetmanagent wordt toegepast wordt het tactisch overleg ook wel beheertafel genoemd. In dit overleg worden ook de beleidskaders vanuit Stadsontwikkeling en Sociale zaken meegenomen bij het bepalen van de onderhoudsmaatregelen en uit te voeren projecten die in het (dynamisch) beheerplan worden verwerkt. Verder vindt hier de risicoafweging en prioritering plaats. De voortgang van de uitgevoerde en uit te voeren maatregelen uit het uitvoeringsplan van het beheerplan wordt hier ook besproken.

Daarnaast komen hier bewonersinitiatieven en raadsinitiatieven op de agenda die kunnen leiden tot maatregelen die dan opgenomen kunnen worden in de uitvoeringsplanning.

De rol van Assetmanager in beheerorganisatie

Het tot stand komen van het (dynamisch) beheerplan en een operationeel- en tactisch uitvoeringsplanning kent de volgende stappen:

1. Inventariseren van aangeleverde operationele- en tactische maatregelen vanuit de beheerdisciplines (operationeel beheerders). Het betreft hier de informatie die volgt uit bijvoorbeeld de frequente kwaliteitsschouw en/of de bepaling van de restlevensduur van een asset. Verder worden maatregelen vanuit andere teams (bijvoorbeeld stadsontwikkeling) betrokken die invloed hebben op het (toekomstig) beheer van de openbare ruimte.
2. Bepalen maatregelen, vanuit aangeleverde bovenstaande operationele-tactische informatie, op basis van risicoafweging (m.b.v. kernwaarden) en input strategische beleidsdoelstellingen en sociale aspecten. Door deze stap ontstaat een brede afweging die verder gaat dan een maatregel uitvoeren op alleen beeldkwaliteit of technische noodzaak.
3. Prioriteren van maatregelen in een programmaplanning. Plannen van projecten en onderhoudswerkzaamheden in een jaarplanning of uitvoeringsplanning door de operationeel beheerders of projectleiders. Verder kan deze afweging leiden tot een aanpassing van het meerjaren beheerplan. Dit wordt verantwoord in de paragraaf kapitaalgoederen.

Doel hiervan is te zorgen voor een goede transparante afstemming, waarbij alle verbindingen zoals in bovenstaande figuur staan aangegeven, een centrale plek krijgen in de besluitvorming. De programmaplanning vormt zich op basis van de prioritering van de risico's in relatie tot de budgetgrens. De Assetmanager nodigt medewerkers uit gebiedsteams of uit het team beleid deel te nemen aan het tactisch overleg/beheertafel. Uitgangspunt is dat de Assetmanager onderdeel uitmaakt van de overleggen binnen de wijkteams en van het team Stadsontwikkeling.

Hiermee geven we een belangrijke invulling aan het werken in een netwerkorganisatie, waarbij een goede verbinding wordt gemaakt tussen strategisch, tactisch en operationeel.

BIJLAGE

2 Van oude naar nieuwe beheerorganisatie en werkwijze

De wijze van beheren zoals we die vanaf 2021 willen gaan doorzetten vraagt veel van onze processen en onze medewerkers. We hebben tenslotte te maken met een nieuwe werkwijze. Het betreft niet alleen een organisatie- en structuurvraagstuk maar vooral een cultuurvraagstuk. Dit vraagt een lange adem. Beheerders in Gorinchem, maar in veel gemeenten in Nederland, hebben jarenlang de openbare ruimte beheerd op basis van voornamelijk beeldkwaliteit. Het beheren op basis van meerdere kernwaarden (risico- en effect gestuurd) vraagt om een gedegen implementatietraject.

Dit traject moet leiden tot de volgende resultaten:

1. Aan het einde van deze planperiode (eind 2025) hebben we alle risico's in de openbare ruimte geanalyseerd en vastgelegd en worden beheeractiviteiten bepaald aan de hand van de prioritering van deze risico's.
2. AM-methode, rollen en verantwoordelijkheden en werkprocessen zijn eind 2021 op orde en medewerkers kennen hun verantwoordelijkheid in het proces en kunnen deze nemen.
 - I. Rollen, verantwoordelijkheden en bijbehorende competenties bepalen en medewerkers opleiden om hun rol te kunnen vervullen.
 - II. Technische werking van Assetmanagement wordt met de medewerkers in de praktijk verder geïmplementeerd.

In 2020 zijn de eerste stappen hiertoe gezet met een selectieve groep medewerkers in de vorm van een Assetmanagement training en bilateraal overleg. Dit zal worden vervolgd met alle medewerkers die een rol vervullen in het Assetmanagement proces in 2021.
 - III. Werkprocessen zijn eind 2021 vastgelegd en gedeeld met alle medewerkers en andere relevante betrokkenen in de organisatie.
 - IV. De Asset Eigenaar, Team Stadsontwikkeling en de wijkteams/buitendienst worden voorbereid met betrekking tot hun rol in het Assetmanagement of bij het beheer van de kapitaalgoederen en de integrale besluitvorming zoals hiervoor beschreven.
3. Beheersystemen zijn in lijn met de methodiek en op orde eind 2021 (Basis op Orde)

Beheersystemen en de rollen en verantwoordelijkheden die daarbij horen zijn ingericht en gedeeld met verantwoordelijken en betrokkenen. Het gaat hier over twee type systemen namelijk het systeem met de Asset Informatie (zoals GIS en GBI) en de managementinformatie (planning, financiële systeem).

Dit implementatieplan worden eind 2020 nader uitgewerkt en de activiteiten die hieruit voortkomen worden gepland vanaf januari 2022 (na gereedkomen van onder andere beheerplan wegen en groen in 2021).

Verantwoordelijk voor de uitvoering van dit implementatieplan is de functionaris die in de nieuwe organisatie belast is met de rol van "Asset Eigenaar". Dit is de teammanager van Stadsbeheer. Zoals aangegeven wordt de rol van Assetmanager ingevuld door één of meer medewerkers in het team Stadsbeheer.

BIJLAGE 3 - Begrippenlijst

Rationeel beheer:	Beheer op basis van afgesproken kwaliteitsniveau. Indien de weg, het groen of de riolering niet meer voldoet aan dit niveau (kwaliteitsbeeld) dient onderhoud uitgevoerd te worden.
Asset:	een fysiek object of verzameling van objecten in de openbare ruimte.
Burgerparticipatie:	inwoners mee laten denken/werken in de inrichting en het beheer van de openbare ruimte.
Overheidsparticipatie:	de wijze waarop de overheid inspringt op initiatieven vanuit de maatschappij.
Roep om transparantie:	de maatschappij wil inzicht in de wijze waarop middelen zijn ingezet en de keuzes die daaraan ten grondslag liggen. De overheid als regisseur.
Service Level Agreement:	een type overeenkomst waarin afspraken staan tussen aanbieder en afnemer van een dienst of een product.
Circulaire economie:	een economisch systeem dat bedoeld is om herbruikbaarheid van producten en grondstoffen te maximaliseren en waarde vernietiging te minimaliseren.
Duurzaam inkopen:	maatschappelijk verantwoord inkopen.

BIJLAGE 4 – Rollen en verantwoordelijkheden

De Asset Eigenaar

Verantwoordelijkheden:

- Opstellen van de missie, visie, strategische doelen en kaders die bepalend zijn voor het functioneren van de assets in de openbare ruimte.
- Is opdrachtgever van de asset manager.
- Is opdrachtgever voor projecten.
- Autoriseert de jaarplannen en raamcontracten met de dienstverlener.
- Legt verantwoording af via het College aan de Raad in van de jaarlijkse begrotingscyclus
- Is verantwoordelijk voor de ontwikkeling van de medewerkers binnen de methode Asset Management.

Wie: **Teammanager Stadsbeheer.**

De Assetmanager (Beheerder)

- Adviseert de Asset Eigenaar over de doelmatig en efficiënte uitvoering van het beheer van assets in de openbare ruimte. Het bewaakt het behoud van de waarde van de assets op langere termijn.
- Verantwoordelijk voor het functioneren en het beheer van de assets.
- Vertaalt de strategische doelen naar tactische doelen voor het beheer van de assets en vertaalt deze uiteindelijk naar gewenste maatregelen.
- Toetst initiatieven vanuit Raad, bewoners etc. die betrekking hebben op het beheer van de assets op doelmatigheid en prioriteit.
- Weegt de diverse belangen (risico- en effectafwegingen) en bepaalt de hieruit voortkomende maatregelen en prioriteiten.
- Is verantwoordelijk voor het opstellen van de totale integrale projectenlijst en de integrale meerjaren onderhouds- en vervangingsplanningen
- Opdrachtgever voor alle opdrachten SLA's, bestekken etc.

Wie: **één of meerdere medewerkers uit Stadsbeheer.**

Operationeel/tactisch beheerder wegen, riool en groen

- Adviseert de Assetmanager over het functioneren van de assets.
- Levert onderhouds- en vervangingsmaatregelen aan Assetmanager op basis van beeldkwaliteit en technische levensduur.
- Verantwoordelijk voor het opstellen en monitoren van de SLA's en onderhoudsbestekken. Is daarmee gedelegeerd opdrachtgever richting de dienstverleners (intern -en extern)

Wie: **Operationeel- en tactisch beheerder diverse beheerdisciplines Stadsbeheer.**

Werkvoorbereider Civiel en Groen

- Bereidt (vervangings)projecten en (groot) onderhoud voor en stelt hiervoor de contracten (bestekken) op.

Data beheerder

- Verantwoordelijk voor de verwerking van de gegevens uit het veld in de systemen. Is beheerder van het GBI.

Dienstverlener

Extern: • Voert opdrachten voor onderhoudsmaatregelen uit in de vorm van (langdurige) onderhoudscontracten of bestekken.

Intern: • De interne dienstverlener voert opdrachten uit op basis van Service Level Agreements (SLA's)

- Is ogen en oren van de organisatie in de gebieden en verstrekt informatie over wensen van de stakeholders (burgers, bedrijven etc.) in die gebieden met betrekking tot de Assets in de openbare ruimte.
- Projectleider voor (vervangings)projecten.

BIJLAGE 5 - Areaal op hoofdlijnen

GROEN		
Beheerobjecttype	Aantal Areaal	Opp (m2)
Bomen	17.111	n.v.t.
Inrichtingselementen (bankjes etc)	357	n.v.t.
Parkverhardingen	29	13.011
Oevers	68	33.862
Hagen	1.596	26.329
Grassen	2.133	1.166.195
Sportvelden	28	147.074
Wateren	588	709.628
Groenkanten	8.417	n.v.t.*
Beplantingen	4.227	536.006
TOTAAL	34.554	2.632.105

* Totale lengte groenkanten 393.150 m.

STRAATMEUBILAIR	
Type	Aantal
Straatnaamborden	1.569
Aanwijsborden	75
Portalen	20
Staander	61
Wandel	5
Paaltjes	3.176
Banken	393
Prullenbakken	661
Hekwerken	7.815
Fietsklemmen	857
Muur	10
Parkeerbeugel	36
Klok	7
Matrixbord	3
Bedrijvenborden	53
Infobord	20
Aanplakbord	10
Boombeugels	18
Parkeer	11
Kast	7
Abri	1

WEGEN		
<i>Gebruiksfunctie</i>	<i>Aantal wegvakonderdelen</i>	<i>Opp (m2)</i>
Vrijliggend voetpad	963	102.786
Woonstraat	761	85.239
Buurstraat	28	4.827
Woonerf	1720	184.357
Vrijliggend fietspad	115	22.142
Winkelerf	103	12.673
Industrieweg	703	136.097
Onbekend	8	1.243
Plein	9	2.022
Voetpad rond sportvelden	16	9.248
Wijkstraat	5893	834.592
Stadsontsluitingsweg	912	186.919
Wijkontsluitingsweg	1089	172.703
TOTAAL	12.050	1.754.848

SPELEN		
<i>Type</i>	<i>Aantal</i>	<i>Opp (m2)</i>
Speelplekken	147	n.v.t.
Speeltoestellen	784	n.v.t.
Speelondergronden	380	118.486
TOTAAL	1.311	118.486

RIOLERING - leidingen		
<i>Leidingtype</i>	<i>Aantal</i>	<i>Lengte (m1)</i>
Gemengd riool	2.848	91.719
Duiker	225	6.257
Persleiding	455	28.954
Hemelwaterriool + drain	541	18.802
Drukleiding	247	11.224
Watergang	33	1.837
Randvoorziening	1	29
Overstortriool	82	971
Vuilwaterriool	1.071	39.930
Hemelwaterriool	1.531	9.50.297
Loze leiding	45	1.265
Infiltratieriool	117	4.173
Transportriool	6	199
Drain	726	37.072
TOTAAL	7.928	292.729

STRAATVERLICHTING	
<i>Type</i>	<i>Aantal</i>
Lichtmasten	7.545
Armaturen	7.859
Lampen	8.696

KUNSTWERKEN	
<i>Kunstwerktype</i>	<i>Aantal</i>
Beschoeiing	284
Vuiluittrekplaats	30
Brug, ophaal	3
Damwand	2
Glooiing	3
Coupure	22
Brug, plaat	44
Steiger	11
Keerklep	1
Brug, ligger	60
Muur	5
Kademuur	28
Schanskorf	12
Natuurvriendelijke oever	232
TOTAAL	737

COLOFON

Uitgave:	Gemeente Gorinchem Afdeling Stadsbeheer
Titel:	Beleid Openbare ruimte 2021 - 2025
Datum:	september 2020
Auteur(s):	Mirjam van de Wiggert Simon Megens
Vormgeving:	Studio Più
Fotografie:	Stan van der Voet

© Gemeente Gorinchem
In alle gevallen van overname van tekst (hergebruik)
bronvermelding auteursrechtelijk verplicht.